

У историји дипломатије изузетна пажња поклањана је рангу дипломатски представника. Без обзира на врсту мисије коју су обављали, дипломате су се бориле за добијање вишег ранга који им је одређивао право првенства приликом пријема код суверена на свечаностима и другим манифестацијама у земљи пријема. У ХВИ, ХВИИ, и ХВИИИ веку на дипломатској сцени биле су стално свађе и сукоби са смешним, а понекад и трагичним последицама због ранга на који су претендовали дипломатски представници.

Дипломате које су долазиле из великих и војно јаких држава, тражили су за себе виши ранг, сматрајућу да тако штите интересе своје државе и част суверене који их је именовао у дипломатску службу.

Најупорније у сукобима око ранга остале су дипломате Француске и Шпаније. О њиховим инцидентима забележене је највише анегдота и досетки у решавању проблема. Сукоби су престали са доласком династије бурбона на власт 1871. године, када је Француска на међународној сцени изборила статус велике силе и потиснула Шпанију у други план.

Сукоби око ранга дипломатских представника забележени су и на нашим просторима. На Конгресу у Сремским Карловцима 1699. све присутне делегације Турске, Аустрије, Пољске и Млетачке Републике, полагале су право на највиши ранг. Све делегације су тражиле да прве долазе и улазе у салу за конференције. Знајући да свим присутнима не може бити додељен највиши ранг, постојала је опасност да неке учеснице напусте конгрес. Решење је морало да задовољи све. У конгресним салама, у којима су одржаване седнице, отворена су четири улаза, тако да су делегације улазиле истовремено.

Осим дипломата, и владари - монарси су претендовали на виши ранг за своје дипломатске представнике у односу на државе са републиканским уређењем.

Будући да је у дипломатској пракси "проблем ранга" већ дуго постојао, да сукоби и свађе нису могли да се избегну, било је неопходно утврдити правила која ће бити обавезујућа за све.

Учеснице Бечког конгреса: Аустрија, Француска, Руминија, Русија, Енглеска, Пруска,

Шпанија, Португалија и Шведска потписале су Правилник о рангу дипломатских представника (Рéglement sur le rang des agents diplomatiques).

Да би правилник био примењен у пракси и обавезујући за све, опуномоћеници сила потписница Бечког уговора обратили су се опуномоћеницима других суверена, с молбом да потпишу и примењују донети акт.

Правилником су утврђене три класе дипломатских представника. Прву класу чинили су амбасадори, легати и нунције, другу посланици, министри и остали, а трећу отправници послова.

Само прва класа дипломатских представника имала је репрезентативно обележје, што је подразумевало контакт са сувереном, титулу екселенције и још неке привилегије које су с временом пренеле на све дипломатске представнике.

Дипломатским представницима ранг је додељиван по датуму нотификације.

Бечким правилником и његовом допуном у Ахену решене су вековне свађе око ранга и етикеције дипломатских представника.

Државама је остављено право одређивања класе дипломатских представника.

На помолу је био нови дипломатски проблем. Велике силе биле су против права малих земаља да шаљу амбасадоре, односно представнике прве класе, јер су сматрали да то право припада искључиво њима. Проблем је превазиђен применом неписаног правила да државе једна другој шаљу посланике исте класе.

Осим привилегија и имунитета, дипломатско-конзуларни чиновници имали су више обавеза које су проистикале и њихових функција. Једна од тих обавеза била је ношење дипломатско-конзуларних униформи у свечаним приликама у иностранству и у

случајевима када то наложи министар иностраних послова у земљи.

Позивајући се на традиционалну везу са Бечким правлиником, класе дипломатских представника послужиле су за класификацију униформи. Пошто је Правилник допуњен и звањима конзуларних чиновника, постојале су четири класе дипломатско-конзуларних представника и четири врсте дипломатско-конзуларних униформи.

Ношење дипломатско-конзуларних униформи прихватили су представници свих земаља изузев Сједињених Држава, које су законом из 1867. год забраниле ношење службених одела својим дипломатско-конзуларним чиновницима. Остављена је могућност да, када то захтева церемонијал у земљи пријема, дипломатски представници Сједињених Држава носе вечерња одела, кратак капут (цулотте цоурте) и златне копче на ципелама.

Врсту дипломатско-конзуларне униформе и коришћење утврђивало је Министарство Иностраних послова сваке земље.

Службена одела у XIX веку у Србији

У XIX веку, као последица европеизације Србије, уводе се службена одела. Обавезу ношења службених одела имала су војна лица, полиција, цариници, финансијски службеници, ватрогасци, поштари, железничари, бродари, рудари, шумари, просветари, чланови спортских удружења, представници, цркве и дипломатски представници.

{polaroid bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Милан Петронијевић, Изванредни посланик Посланства Краљевине Србије у Берлину, 1885 у униформи" alt="Милан Петронијевић, Изванредни посланик Посланства Краљевине Србије у Берлину, 1885 у униформи"}stories/slike/milance.jpg{/polaroid}

Заједничко за сва службена одела је да су задржала елементе традиционалног, али се прати и утицај земаља у окружењу и европских земаља у окружењу и европских земаља уопште од избора материјала до најситнијих украсних детаља.

У дипломатској служби у XIX веку била су у употреби службена одела за служитеље

Министарстава иностраних послова у земљи и дипломатске представнике која су користиле дипломате за време обављања мисије у иностранству.

О коришћењу службених одела и дипломатско-конзуларних униформи нема сачуваних писаних прописа или још нису пронађени.

Фотографије диономата Јована Ристића, Милутина Гарашанина, Николе Пашића и др. потврђују да су се користила службена одела у земљи а и дипломатско-конзуларне униформе у иностранству.

О обавези ношења дипломатско-конзуларних униформи налазимо потврду и у преписци Лазе Костића који се припремао за секретара српског посланства у Русији. У писму упућеном Миши Димитријевићу, тражи да му хитно пошаље књиге које је оставио у Новом Саду да их прода Народној библиотеци, јер му је потребан новац за припреме пре одласка у дипломатску службу. "Молим те пожурите експедицију иначе сам у великој неприлици. После скупштине (1880) треба ускоро да пођемо у Русију, а имаћу толико трошкова колико ми државна каса неће намирити. Морам нпр. наручити униформу будаласто скупочену, стајаће ме 100 дуката, без тога ме неће примити у Зимском Дворцу, а замењиваћу посланика."¹

Дипломатско-конзуларне униформе у Краљевини Југославији

{polaroid bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Дипломатско особље Југословенске краљевске амбасаде у Риму 1937.

" alt="

Дипломатско особље Југословенске краљевске амбасаде у Риму 1937.

}stories/slike/group1.jpg{/polaroid}

Дипломатско особље Југословенске краљевске амбасаде у Риму 1937.

Први сачувани прописи о обавези службених одела у Министарству иностраних послова у дипломатско-конзуларним представништвима потичу из 1931.године. Заступник министра иностраних послова, министар грађевина, доктор Коста Кумануди потписао је "Правилник о ношењу службених одела служитеља Министарства иностраних послова."² и Правилник о изradi и ношењу дипломатско-конзуларне униформе.³

Сви служитељи Министарства иностраних послова разврстани, или неразврстани, били су

у обавези да носе службена одела (зимско и летње) и службени знак МИП пришивен на предњем реверу јакне (оковратника)

;Правилник о изради и ношењу дипломатско-конзуларних униформи у иностранству утврдио је четири врсте униформи према класама дипломатских представника:

- I класа за изванредне посланике и опуномоћене министре,
- II класа за саветнике и генералне конзуле,
- III класа за прве секретаре и конзуле,
- IV класа за секретаре, вице-конзуле и писаре.

Обавеза дипломатско-конзуларних представника била је да униформе прибаве у прописаном року: краљевски представници пре предаје акредитива, а најдуже у року од 2 месеца после наименовања, саветници и генерални конзули, први секретари и конзули у року од 6 месеци а остали чиновници у року од једне године рачунајући од 01.04.1931.год.

У Министарству иностраних послова униформе су носили пуномоћници министра, опуномоћеници министра на раду у Министарству, начелници одељења, шеф Кабинета министра и шеф Протокола.

Дипломатско-конзуларне униформе користе се у иностранству на дан рођења краља, дан уједињења, приликом благодарења у цркви и по одлуци шефа представништва. Прилике у којима се носе униформе у земљи одређивао је министар иностраних послова.

Дипломатско-конзуларни чиновници који имају официрске униформе а били су у обавези да у приликама које важе за све дипломатско-конзуларне представнике, такође носе прописане дипломатско-конзуларне према класи којој припадају.

О примени прописа о изради и ношењу дипломатско-конзуларне униформе старао се Протокол Министарства иностраних послова.

Према сећањима дипломатско-конзуларних представника тога времена униформе су биле обавезне. Иако су елементи били строго прописани у квалитету, материјалу, боји, изради, било је одступања.

Да би се избегле могуће разлике, 1937. године Протокол Министарства доноси нови правилник о изради и ношењу дипломатско-конзуларне униформе⁴, са прилогом скица за све елементе униформе⁵ по класама аутора Милице Бабић-Јовановић.

Униформа прве класе - Изванредни посланик и Опунемоћени министар (1931.)

{polaroid width="200px" height="537px" bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Uniforma prve klase - Izvanredni poslanik i Opunomoćeni ministar (1931.)" alt="Uniforma prve klase - Izvanredni poslanik i Opunomoćeni ministar (1931.)"}stories/slike/kat1.jpg{/polaroid}

ФРАК: Тамно плава чоја са једноредним закопчавањем са 7 златних дугмати са државним грбом. Скутови извезени шаром само од криновог цвета оивиченом златном траком.

ЈАКА: (оковратник) Усправљена од кадифе боје вишње, извезена палминим гранчицама и криновим цветом, ивица отпочена златним гајтаном

ПРСА: Извезена палминим гранчицама и криновим цветом, оивичена златним гајтаном

ЗРУКАВЉЕ: Од кадифе боје вишње, извезено криновим цветом и палминим гранчицама, отпочена златним гајтаном.

КРСТА: Вез палмове гранчице, испреплетане крином

НАЦЕПНИЦЕ: Вез од положених гранчица и цветова крина(за прву и другу класу униформе), косо сечених ивица: део изнад самог џепа формиран из два састављена полукруга. Са три стране оивичен златним гајтаном.

ПАНТАЛОНЕ: Тамно плаве чоје са двоструким златним лампасом ширине 4цм исоуст боје вишње између лампаса и потпетица.

МАЧ: Пљоснате оштрице, корице од црне коже, viseћи на златном везеном ниску до 1/5 мача. Балчак је позлаћен, а дршка од белог седефа на врху круна са крстом, а при дну државни грб на плочици.

ШЕШИР: Црне боје двороги од свиленог филца. Бело нојево перје на врху и тробојна државна кокарда, а на десној страни три златна гајтана.

ПЕЛЕРИНА: Тамно плава чоја и јака(оковратник) од сомота тамно плаве боје.

РУКАВИЦЕ: Беле гласе.

ОБУЋА: Дубока,лакована и без клапне.

Униформа друге класе - Саветник и Генерални консул (1931.)

{polaroid width="200px" height="537px" bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Униформа друге класе - Саветник и Генерални консул (1931.)" alt="Униформа друге класе - Саветник и Генерални консул (1931.)"}stories/slike/ii_kategorija.jpg{/polaroid}

ФРАК: Материјал, боја и крој исти као и за прву класу. Скутови су оивичени златним гајтаном.

ЈАКА: (оковратник) вез палмине гранчице испреплетане цветовима крина. Вез обухвата 2/3 јака. Ивица је отпочета златним гајтаном.

ПРСА: Вез само од криновог цвета. Ивица је отпочета златним гајтаном

КРСТА: Вез палмине гранчице, испреплетане крином

ЗАРУКАВЉЕ: Од кадифе боје вишње, извезено криновим цветом и палминим гранчицама, оивичено златним гајтаном.

НАЏЕПНИЦЕ: Вез од положених гранчица и цветова крина(за прву и другу класу униформе), косо сечених ивица: део изнад самог џепа формиран из два састављена полукруга. Са три стране оивичен златним гајтаном.

ПАНТАЛОНЕ: Чоја исте боје као и фрак.Двоструки лампас ширине 3цм. Испуст између лампаса и потпетица боје вишње.

ШЕШИР: Црне боје, двороги са црним нојевим перјем на врху, тробојна државна кокарда, а на десној страни два златна гајтана.

МАЧ: Исти као и за униформу униформу прве класе с виском без веза.

ПЕЛЕРИНА, РУКАВИЦЕ И ОБУЋА: Исти као и за прву класу.

Униформа треће класе - Први секретар и Консул (1931.)

{polaroid width="200px" height="537px" bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Униформа треће класе - Први секретар и Консул (1931.)" alt="Униформа треће класе - Први секретар и Консул (1931.)"}stories/slike/iii_kategorija.jpg{/polaroid}

ФРАК: Без веза на прсима и наџепницама.

ПАНТАЛОНЕ: Чоја исте боје као и фрак. Двоструки лампас ширине 3цм. Испуст између лампаса и потпетица боје вишње.

ШЕШИР: Црне боје, двороги са црним нојевим перјем на врху, тробојна државна кокарда, а на десној страни два златна гајтана.

МАЧ: Исти као и за униформу униформу прве класе с виском без веза.

ПЕЛЕРИНА, РУКАВИЦЕ И ОБУЋА: Исти као и за прву класу.

Униформа четврте класе - Секретар, Вице-Консул и Писар (1931.)

{polaroid width="200px" height="530px" bordercolor="#FFFFFF" borderwidth="3" shadowopacity="0.5" rotation="no" title="Униформа четврте класе - Секретар, Вице-Консул и Писар (1931.)" alt="Униформа четврте класе - Секретар, Вице-Консул и Писар (1931.)"}stories/slike/kat4.jpg{/polaroid}

ФРАК: Без веза на прсима и нацепницама.

ЈАКА: (оковратник) вез палмине гранчице испреплетане цветовима крина. На 1/3

површине отпочен златним гајтаном.

ЗАРУКАВЉЕ: Вез мале гранчице од палме и кринов цвет у углу.

КРСТА: Вез мале гранчице од палме и кринов цвет у углу.

ПРСА И СКУТОВИ: Само оивичена златним гајтаном

Панталоне, шешир, мач, пелерина, рукавице и обућа као за униформу друге класе.

Дипломатско-конзуларне униформе остале су непромењене до Другог светског рата. После 1945. напуштена је пракса коришћења униформи за дипломатско-конзуларне чиновнике. У пригодним приликама у иностранству и у земљи униформе су замењене свечаним оделима.

аутор: Мр Мирјана Миленковић

Постављене фотографије преузете су из књиге "Службена одела у Србији у XIX и XX веку", издате од стране Историјског музеја Србије и Галерије Српске академије наука и уметности, 2001. год.

1 Живомир Младеновић, Лаза Костић, у српској дипломатској служби, зборник радова САНУ, Књ. X, Београд 1951., страна 352

2 Дипломатско-конзуларни годишњак 1931., Државна штампарија Краљевине Југославије

3 Службене новине Краљевине Југославије, број, 64-XIX, Београд, 1931.

4 Државна штампарија Краљевине Југославије, Београд 1937.

5 СМПП (Савезно министарство за иностране послове), дипломатско-конзуларне униформе, (мапа) скица Милице Бабић-Јовановић.